

International Vision University
Balkan Research Institute
Publications

Uluslararası Vizyon Üniversitesi
Balkan Araştırmaları Enstitüsü
Yayımları

ÜSKÜPLÜ İSHAK ÇELEBİ’NİN DİVAN TAHLİLİ (*GAZELİYAT BÖLÜMÜ*)

PROF. DR. FADIL HOCA

Kuzey Makedonya – North Macedonia,

Gostivar, 2025

Yazar (Автор - Author): Prof. Dr. Fadıl HOCA

Editör (Едитор - Editor): Prof. Dr. Ahmet Vecdi CAN

Değerlendirme (Рецензија – Review):

Prof. Dr. Mensur NUREDİN - Uluslararası VİZYON Üniversitesi

Prof. Dr. Mahmut ÇELİK – İştîp Goçe Delçev Üniversitesi

Yayıncı (Издавач - Publisher):

Uluslararası VİZYON Üniversitesi-Balkan Araştırmaları Enstitüsü Yayınları

International VISION University - Balkan Studies Institute Publications

Меѓународен Универзитет ВИЗИОН - Публикации на Институтот за

Балкански Истражувања

Kuzey Makedonya – North Macedonia – Р.С. Македонија

Gostivar - Гостивар

Tasarım (Дизајн - Design): Mr. Yekin ABAZ

Düzeltili (Лектура - Text Editing): İbrahim YUSUF

Basımevi (Издавачка куќа – Printing House): Print Factory DOOEL

Skopje

Yayıncı yeri ve yılı (Место на издавање и година - Place of publication and year) : Kuzey Makedonya / Р.С.Македонија – North Macedonia

Гостивар - Gostivar 2025

Tiraj (Тираж - Edition): 500

ÖN SÖZ

Türk Edebiyatı tarihi içinde Divan Edebiyatı'nın gösterdiği gelişme, ulaştığı aşama ve bu sahada verilen eserlerin, mübâlâğaya mahal bırakmadan, dünyada büyük medeniyetler kuran diğer milletlerin edebiyatlarıyla yarışacak ve hatta bazı hususlarda onlara öncülük edecek hususiyetlere sahip olduğu inkâr edilemiyen bir hakikattir.

Divân şairlerimizin bu nadide eserlerinin dünya çapında lâyük olduğu yer ve mevkiye maalesef ulaşamadığı müşahade edilmektedir. Bu konuda Türkiye`de bilhassa doktora tezleri olarak yapılan çalışmalar kayda değerdir ve bu sahada önemli zemin oluşturmaya yönelik değerli çalışmalardır. Fakat doktora tezi olarak hazırlanan bu değerli çalışmaların çoğu, maalesef kitap halinde yayınlanmadığı ve özellikle yabancı dillere tercüme edilmediği için, Türk divan şiirinin dünya çapında geniş edebi ve kültür kitlelerce tanınmasına imkân vermemektedir. Kitap halinde yayınlanmış veya yayınlanamamış olan bu ilmi tahlil çalışmaları, sahalarında yeni bir çığır açma hususiyetine haiz olup, bundan sonra bu konuda yapılacak ilmi çalışmalara önemli birer rehber olma niteliği taşımaktadır. Biz de bu esermizi hazırlarken bunun bilincinde olarak, çalışmamızı, bu tür araştırmaların gerektirdiği özen ve sorumluluk içinde yapmaya gayret gösterdik. Bu konuda şimdiye kadar yapılan çalışmaların çoğunu dikkate alarak, imkânlarımız dahilinde bizim de bu konuda ve bu alanda bir payımız olsun istedik. Bu hususta başarabildiysek, kendimizi mutlu hissedeceğiz.

Yapmış olduğumuz bu gazeliyat tahlili araştırmamıza kendi araştırmalıyla katkıda bulunan ve bunların ilmi Danışmanlıklarını yapmış olduğum eski talebelerim olan: Gülasfiye Melan, Suada Alioğlu, Sümeyra Bektaş, Melek Seyfullah ve Sadiye Emin'e özellikle teşekkür etmek istiyorum

Aynı zamanda, Türk Divan Edebiyatı eserlerinin, Divan tahlilleri adı altında "Üsküplü İshak Çelebi'nin Divan Tahlili (Gazeliyat Bölümü)" adlı bu eserinin de katılıp yayınlanmasına gayret gösteren Kuzey Makedonya'nın Uluslararası VİZYON Üniversitesi Balkan Araştırmaları Enstitüsüne desteklerinden dolayı şükranlarımı arz ederim.

Prof. Dr. Fadıl HOCA

21 Aralık 2025, Gostivar – Kuzey Makedonya

GİRİŞ

Osmanlı klasik şiirinin en güçlü damarlarından biri olan Balkan edebî muhiti, tarih boyunca yalnızca siyasi ve kültürel etkileşimlerle değil, aynı zamanda yetiştirdiği şairlerle de dikkat çekmiştir. Rumeli coğrafyasında oluşan edebiyat anlayışı, Anadolu sahasıyla ortak temel özellikler taşımakla birlikte, yer yer daha canlı, daha sosyal ve günlük hayatla iç içe bir şiir atmosferi sunar. Bu çalışma, Balkan divan şiirinin önemli temsilcilerinden Üsküplü İshak Çelebi'nin divanı üzerinden bu zenginliğin izlerini sürmeyi amaçlamaktadır.

Gazellerin incelemesini yaparken, tahlil metodu olarak, Mehmed Çavuşoğlu'nun yanısıra diğer araştırmacıların Divan şiiri tahlili konusunda yapmış oldukları incelemeleri ve eserlerinde kullanmış oldukları metodolojiyi esas aldık.³ Tabii olarak bu alanda diğer bilgin adamları tarafından şimdiye kadar yapılan ve yayınlanmış olan divan tahlilleri eserlerinden⁴ azami ölçüde istifade etmeye çalıştık.

Bu çalışma metodu tespit edildikten sonra, önce ele alınacak ana başlıklar ve alt başlıkları, ondan sonra da bunlarla ilgili unsurları ayrı ayrı tespit edip konuların tasnifini ve sıralamasını belirledik. Başka bir ifadeyle, çalışmamızın iskeletini oluşturup bu konuları tasnif aşamasında, bütünden ayrıntılara doğru giden bir yol seçtik. Bunu tamamladıktan sonra, bir önceki aşamaya göre ters istikamet teşkil edecek bir metotla çalışmamızı sürdürdük. Hücre konumunda olan her unsuru tasavvurlarıyla birlikte ayrı ayrı ele alarak, umumi bilgiler vermeye çalıştık. Bu genel bilgiler verildikten sonra, Veysi'nin bütün gazelleri gözden geçirilerek ilgili konularla ilişkisi olan beyitler tesbit edildi. Aynı konudaki bu beyitleri inceleyip ortak hususiyetleriyle birlikte yazıya aktarmaya çalıştık. Hücre çalışmasını oluşturan bu metot sırasında, ilgili beyit gruplarından en güzel ve en önemli bulduklarımızı beyitleri, asıl metin ve günümüz Türkçesiyle birlikte misal olarak metnin ilgili yerinde aktardık. Geri kalan beyitleri ise, bir kompozisyon bütünlüğü oluşturacak şekilde değerlendirdik ve gazel ile beyit sayısını da parantez içinde belirtmek suretiyle divandaki yerini gösterdik. Bu çalışma yöntemi aşamasında, beyitleri değişik açılardan tahlil etmeye ve kullanılan edebî sanatları ile tasavvurları tespit etmeye çalıştık. Bütün bu çalışmalar tamamlandıktan sonra, ayrıntılardan bütüne doğru giden bir istikamet seçerek çalışmamıza bir bütünlük kazandırmaya gayret gösterdik.

Eserin ilk bölümü, Balkan–Rumeli şairlerinin klasik Türk edebiyatına sağladığı katkıları genel hatlarıyla ele almakta; bölgenin siyasi ve kültürel yapısının, şairlerin kişiliklerine ve şiir dünyalarına nasıl yansıdığını göstermektedir. Bu bölümde, Rumeli şehirlerinin sosyal dokusu, güzelleri, aşk algısı, şehrengiz geleneği ve hece vezninin bölge şairlerince kullanılışı gibi hususlar değerlendirilerek bölgenin edebî karakteri ortaya konulmaktadır.

İkinci bölümde, Üsküplü İshak Çelebi'nin hayatı, kişiliği ve yetiştiği çevre ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Tezkirelerde yer alan bilgiler, tarihî kaynaklar ve dönemin anlatımları doğrultusunda şairin mizacı, sosyal ilişkileri, mizah anlayışı, ilmi birikimi ve medrese çevreleriyle olan bağı değerlendirilmiştir. Ayrıca divanındaki şiir sanatı unsurları, hat ve nakış terimleri, estetik tercihleri ve sanatın farklı alanlarıyla kurduğu ilişkiler kapsamlı biçimde incelenmiştir.

Eserin üçüncü bölümü, İshak Çelebi'nin şairlik anlayışı üzerine yoğunlaşmaktadır. Şiirin mahiyeti, yazılma sebepleri, şairin kendi şiirlerini konumlandırma biçimi ve diğer şairlerle kurduğu bağlar; gazellerde kullandığı özel tabirler, üslup özellikleri, sehl-i mümteni'ye yaklaşan sade ve âşıkane dili ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

Bu bölüm, İshak Çelebi'nin sadece bir şair değil, aynı zamanda divan şiirinin estetik yapısını dönemin sosyal hayatına taşıyan bir aktör olduğunu ortaya koymaktadır.

Dördüncü bölümde, şairin divanında yer alan bitki motifleri incelenmiştir. Gül, gonca, lâle, sümbül, nergis, menekşe ve diğer çiçeklerin sembolik değerleri; meyveler, tahıllar ve ağaçlar aracılığıyla oluşturulan anlam örgüsü değerlendirilmiştir. Her bir bitki unsurunun kadim edebiyat geleneğindeki karşılığı ile İshak Çelebi'nin bu unsurlara yüklediği özel mana ayrıntılı şekilde ortaya konulmuştur.

Beşinci ve altıncı bölümler, sırasıyla dört unsur (anasır-ı erbaa) ve hayvan motifleri üzerine kuruludur. Su, toprak, ateş ve hava gibi temel unsurların şairin duygularını ve tasavvufî yorumlarını nasıl şekillendirdiği açıklanırken; kuşlardan dört ayaklılara, böceklerden sürüngenlere kadar birçok hayvanın sembolik işlevi değerlendirilmiştir. Bu unsurların divandaki metaforik gücü, şiirin anlam zenginliğini belirleyen temel yapılar arasında görülmektedir.

Yedinci ve sekizinci bölümler, gazellerde yer alan tarihî, mitolojik, efsanevî kahramanları ve kadın motiflerini incelemektedir.

Ferhad, Mecnûn, Şirin gibi aşk kahramanlarının yanı sıra, peygamberler, hükümdarlar, ilim adamları ve mitolojik figürlerin divandaki yeri değerlendirilmiştir.

Yüz, göz, saç, dudak, kaş, gamze gibi kadın güzelliğini oluşturan unsurların anlam dünyası hem klasik şiir geleneği hem de İshak Çelebi'nin özgün üslubu çerçevesinde yorumlanmıştır.

Dokuzuncu bölümde, İshak Çelebi'nin şiirlerinde görülen dinî ve tasavvufî motifler ele alınmıştır. Allah, melekler, âyetler, ibadetler, ahiret inançları ve tasavvufî mefhumlar bağlamında şairin düşünce dünyası, gazellerinde yansıttığı semboller ve metafizik duyarlık ayrıntılı biçimde incelenmiştir.

Onuncu ve on birinci bölümler ise divanda geçen tarihî şahıslar, kavimler, coğrafi yerler, şehirler, nehirler, dağlar ve denizlerin anlam yönünden değerlendirilmesine ayrılmıştır. Bu unsurlar şairin hem yaşadığı coğrafyayı hem de zihnî dünyasını nasıl inşa ettiğine ışık tutmaktadır.

Bu çalışma, Balkanların kültürel zenginliğini, Rumeli divan şiirinin özgün yapısını ve Üsküplü İshak Çelebi'nin Türk edebiyatı içindeki yerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Divan şiirinin estetik yapısını anlamak kadar, bu estetiğin bir coğrafyanın ruhuyla nasıl bütünleştiğini görmek de önemlidir. Bu yönüyle eser yalnızca bir divan incelemesi değil, aynı zamanda bir kültür, sanat ve tarih okumasıdır.

Gazeliyat üzerine yapılan bu inceleme, onun divanının bir bölümünü yansıtmaktadır. Şairin diğer yönlerinin özellikle kasidelerinin, tarihî göndermelerinin, tasavvufî derinliğinin ve üslup özelliklerinin hem bizim gelecekteki çalışmalarımızda hem de başka araştırmacıların katkılarıyla ayrıntılı biçimde ele alınması gerekmektedir. Bu yönüyle çalışma, İshak Çelebi üzerine yapılacak daha kapsamlı araştırmalara bir başlangıç niteliği taşımaktadır.

Bu çalışma, Üsküplü İshak Çelebi'nin zengin divanının tamamını kapsamak yerine, özellikle gazeliyat bölümüne odaklanmaktadır. İshak Çelebi, Divan edebiyatının Balkanlar'daki en güçlü temsilcilerinden biridir ve şiir dünyası, yalnızca gazelleriyle değil, kasideleri, tarih düşürmeleri, tasavvufî söylemi, dil işçiliği ve kültürel göndermeleriyle de başlı başına bir edebî deryadır. Bu sebeple, şairin sanatı tek bir çalışmayla sınırlandırılmayacak kadar geniş ve çok yönlüdür.

İÇİNDEKİLER

1. BALKAN DİVAN ŞAİRLERİNİN UMUMİ OLARAK DİVAN ŞİİRİNE KATKILARI.....	16
1.1. Balkan - Rumeli Şairleri	18
1.2. Balkan - Rumeli Şairlerinin Edebiyatımıza Katkıları	18
1.3. Yaşanan Coğrafya	19
1.4. Şehirler	19
1.4.1. Üsküp	19
1.4.2. Yenice	20
1.4.3. Bosna.....	21
1.4.4. Nehirler	21
1.4.5. Arda.....	21
1.4.6. Tuna	22
1.4.7. Tunca.....	23
1.4.8. Vardar	23
1.5. Balkan - Rumeli Şairlerinin İcadı: Şehrengîz	23
1.6. Klâsik Türk Şiirinde Hece Vezniyle Yazarlar.....	25
1.7. Şiirde Gerçek Aşk	27
1.7.1. Hasret Çektirmeyen Güzeller.....	28
1.7.2. Elâ Gözlü Güzeller.....	30
1.7.3. Sarışın Güzeller.....	30
1.7.4. Çok Naz Aşık Usandırır: Tahammülsüz Âşıklar	31

2. BALKANLI DİVAN ŞAİRİMİZ ÜSKÜPLÜ İSHAK ÇELEBİ'NİN HAYATI VE DÎVÂNİ'NDA KULLANMIŞ OLDUĞU ŞİİR SANATI UNSURLARI.....	33
2.1. İshak Çelebi'nin Hayatı Hakkında.....	35
2.1.1. İshâk Çelebi'nin Şahsiyeti ve Edebi Kişiliği	39
2.2. Şiir Sanatı Unsurları.....	44
2.2.1. Hat ve İstılahları.....	44
2.2.1.1. Hat Âlet ve Malzemeleri:.....	46
2.2.1.2. Devât:.....	46
2.2.1.3. Hokka.....	47
2.2.1.4. Kağıt:.....	47
2.2.1.5. Kalem:.....	48
2.2.1.6. Mürekkep:	49
2.2.2. Nakş ve İstılahları	49
3. BALKANLARIN DİVAN ŞAİRİ ÜSKÜPLÜ İSHAK ÇELEBİ'NİN ŞAİRLİK ÖZELLİKLERİ	53
3.1. Kültür Merkezi Oluşu Bakımından Balkan Coğrafyası ve Üsküp.....	53
3.2. Üsküplü İshak Çelebi (d. ?/ö- 944/1538).....	53
3.3. Üsküplü İshak Çelebiye Göre Şiir ve Şairlik	54
3.3.1. Genel Olarak Şiir	54
3.3.2. Şiirin Yazılma Sebepleri	58
3.3.3. Kendi Şiirleri.....	59
3.4. Üsküplü İshak Çelebiye Göre Şair.....	62
3.4.1. Genel olarak şairlik	62
3.4.2. Kendi Şairliği	63
3.5. Şiirle İlgili Kullandığı Tabirler	65
3.5.1. Şi'r-i dil-pezîr.....	65
3.5.2. Şi'r-i garrâ.....	65
3.5.3. Şi'r-i âb-dâr.....	66

3.6. Şiirlerinde Geçen Şairler.....	66
3.6.1. Necâtî, Safî.....	66
3.6.2. Hassan.....	67
3.6.3. Nizamî.....	67
4. ÜSKÜPLÜ İSHAK ÇELEBİ’NİN DİVANINDA (GAZELİYAT BÖLÜMÜNDE) KULLANDIĞI FARKLI MOTİFLER	68
4.1. Bitki Motifleri	68
4.1.1. Çiçekler:	69
4.1.1.1. Gül:	69
4.1.1.2. Gonca	78
4.1.1.3. Lâle	80
4.1.1.4. Sümbül.....	81
4.1.1.5. Nergis.....	82
4.1.1.6. Menekşe:.....	83
4.1.1.7. Yasemin.....	84
4.1.1.8. Reyhan:	84
4.1.1.9. Nesrin.....	85
4.1.1.10. Gelincik Çiçeği (şakayık)	85
4.1.1.11. Erguvân:	86
4.1.1.12. Süsen.....	86
4.1.2. Meyveler	86
4.1.2.1. Ayva	86
4.1.2.2. Hurma	87
4.1.2.3. Limon.....	87
4.1.3. Tahıllar.....	88
4.1.3.2. Hardal.....	88

4.1.4. Diğer Bitki ve Ağaçlar	88
4.1.4.1. Servi:	88
4.1.4.2. Soğan.....	93
4.1.4.3. Susam.....	93
4.1.4.4. Şeker kamışı.....	93
4.1.4.5. Çenar (berg-i çenar, şah –ı çenarı)	94
4.1.4.6. Badem (Badam)	94
4.2. Tespitler	94
4.2.1. Çiçekler	95
4.2.2. Meyveler	96
4.2.3. Tahıllar	96
4.2.4. Diğer Bitki Ve Ağaçlar	96
4.2.5. Kuşlar	97
5. DÖRT UNSUR MOTİFLERİ.....	99
5.1. Dört Unsur (Anasır-ı Erbaa)	99
5.1.1 Su (Ab).....	99
5.1.2. Deniz (Bahr, Derya, Umman) – Dalga (Mevc), Girdab	100
5.1.3. Yağmur (Baran)	101
5.1.4. Toprak (Bak, Şûre, Tûrab).....	101
5.1.5. Toz (Gerd, Gubar, Zerre).....	102
5.1.6. Dağ (Kûh), Taş (Seng), Mermer (Seng-i Hara)	103
5.1.7. Kara (Ber, Kenar), Çöl (Deşt, Badiye, Sahra, Vadi).....	104
5.1.8. Ateş (Azer, nar, od, ahger, şerer, zebane, şu'le).....	105
5.1.9 Duman (Dud, duhan)	106
5.1.10. Kül (Hakister), Buhar.....	106
5.1.11. Hava Rüzgar (Bad, Nesim, Saba, Yel, Sarsar, Serma)	106

6. HAYVAN MOTİFLERİ.....	108
6.1. Kuşlar.....	108
6.1.1. Bülbül (andelib, hezar).....	108
6.1.2. Kuş (murğ, tayr, tâyir)	113
6.1.3. Tûtî (Papağan).....	115
6.1.4. Karga (gurab, zâğ)	116
6.1.5. Keklik.....	117
6.1.6. Güvercin (Kebuter, Hamam), Fahte (Üyelik kuşu), Turna (küleng), Sülün (tezerv).....	117
6.1.7. Şahbaz, Balaban, Şahin, Kartal (Ukab)	118
6.1.8. Hüma, Anka (simurg)	118
6.2. Dört ayaklı hayvanlar.....	118
6.2.1. At (Esb, Eşbeh, Hayl, Hınk, Kümeýt, Tevsen).....	118
6.2.2. Ahu (Gazal).....	119
6.2.3. Köpek (it, seg).....	119
6.2.4. Arslan (şir)	120
6.2.5. Koç (kebş), koyun (kusefend), Kuzu (berre) Keçi (nahcir).....	121
6.2.6. Deve (Üstür), Eşek (har), Katır (ester).....	121
6.3. Balıklar, Böcekler, Sürüngenler.....	121
6.3.1. Balık (Mahi, Semek).....	121
6.3.2. Pervane.....	122
6.3.3. Sinek (Mekeş)	122
6.3.4. Çekirge (Melah, Cerad)	123
6.3.5. Yılan (Mar, Hayye, Ejdeha, Ejder, Ejderja, Sü'han)	123
6.4. Tespitler	123

7. GAZELLERDE GEÇEN MİTOLOJİK, EFSANEVİ KAHRAMANLAR VE DİNİ ŞAHSİYETLER.....	127
7.1. Acem Kökenli Şahsılar	127
7.1.1. Alemşah	127
7.1.2. Efrasiyab	129
7.1.3. Hüsrev	130
7.1.4. Keykavus.....	130
7.1.5. Keykubad	131
7.1.6. Mihr ü Mah	131
7.1.7. Rüstem	132
7.2. Peygamberler	134
7.2.1. Âdem.....	134
7.2.2. Ahmed.....	135
7.2.3. Eyyub	136
7.2.4. İsa.....	136
7.2.5. Muhammed (Mustafa)	137
7.2.6. Mustafa (Muhammed)	138
7.2.7. Yahya	139
7.2.8. Ya'kub.....	139
7.2.9. Yusuf.....	139
7.3. Ünlü Aşk Kahramanları	141
7.3.1. Ferhad	141
7.3.2. Leylâ	143
7.3.3. Mecnûn	144
7.3.4. Şirin.....	147

8. İSHAK ÇELEBİ'NİN DİVANINDA (GAZELİYAT BÖLÜMÜNDE) KADINA DAİR MOTİFLER.....	150
8.1. Yüz (Çehre, Cemâl, Didâr, Rûy, Tal'et, Vech)	150
8.2. Dudak (Leb).....	160
8.3. Saç (Gisû, Zülf).....	169
8.4. Göz (Çeşm, Dîde)	176
8.5. Boy (Kâd, Kâmet, Endâm).....	181
8.6. Kaş (Ebrû).....	185
8.7. Gamze (Yan Bakış).....	189
8.8. Kirpik (Müje, Müjgân).....	192
8.9. Ağız (Dehân, Fem).....	194
8.10. Beden ve Ten	196
8.11. Ruh.....	197
8.12. Koku (Anber).....	198
8.13. Yanak (Sikke)	199
8.14. Alın (Cebin)	199
8.15. Gerdan.....	199
8.16. El.....	200
8.17. Kulak (Benâgûş)	200
8.18. Göğüs (Sîne, Ber).....	200
8.19. Ben (Hâl).....	200
8.20. Ayak.....	201
8.21. Tespitler	201
9. İSHAK ÇELEBİ'NİN GAZELLERİNDE DİN VE TASAVVUF MOTİFLERİ.....	203
9.1. Din.....	203
9.1.1. Allah.....	203
9.1.2. Melekler	207
9.1.3. Dini kitaplar	208
9.1.4. Âyetler ve Hadisler	209

8.1.5. Peygamberler	209
9.1.6. Ahiret ile İlgili Mefhumlar.....	211
9.1.7 Diğer İtikâdî Mefhumlar	211
9.1.8. Din ile İlgili Mefhumlar.....	212
9.1.9. İbâdet ile İlgili Mefhumlar.....	212
9.1.10. Berat Gecesi, Kadir Gecesi	213
9.2 Tasavvuf.....	213
9.2.1. Âşık.....	213
9.2.2. Dünya.....	214
9.2.3. Tarîk.....	217
9.2.4. Abdal, Derviş, Kalender	218
9.2.5. Fenâ, Bekâ.....	218
9.2.6. Akıl	219
9.2.7 Âşinâ	220
9.2.8. Esrâr, Sır, Gayb.....	221
9.2.9. Sa'y ve Himmet	222
8.2.10. Kerâmet.....	222
9.2.11. 'Ârif.....	222
9.2.12. Zâhid, Sûfi, Vâiz.....	223
9.2.13. Zühd, Takvâ	224
10. İSHAK ÇELEBİNİ GAZELLERİNDE TARİHİ VE EFSANEVİ ŞAHISLAR.....	225
10.1.Tarihî Şahsiyetler.....	225
10.1.1. Hükümdarlar, Şehzadeler, Valide Sultan.....	225
10.1.2. Diğer Devlet Erkânı	225
10.1.3. Osmanlı Sahası Dışındaki Hükümdar ve Devlet Adamları	225
10.1.4. Şâirler ve İlim Adamları	225
10.2. Efsanevî Şahsiyetler.....	226
10.3. Masal Kahramanları.....	227
10.4.Eserler	229

10.5. Harfler	230
11. İSHAK ÇELEBİNİN GAZELLERİNDE KAVİMLER VE COĞRAFİ YERLER	231
11.1. Kavimler	231
11.1.1. Türk (Osmanlı) Tarar;.....	231
11.1.2. Ye'cûc;.....	231
11.2. Ülkeler ve Şehirler	231
11.2.1. Rûm (Anadolu), İstanbul, Edirne (Edrine), Karaman, Egri, Komaran, Ulkuvar, Kızıl Elma;	231
11.2.2. İklim-i Arab, Kerbela, Şam, Hicaz, Medine, Yemen, Necef, Mısır, Bağdad	232
11.3 Nehirler, Denizler, Dağlar.....	233
11.3.1. Nehirler	233
11.3.2. Denizler.....	234
11.3.3. Dağlar.....	234
11.4. Tespitler	235
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	238
A. Dönemin Genel Olarak Dîvân Şiir Anlayışı	238
B. İshak Çelebi'nin Gazellerindeki Sanat Anlayışı	240
KAYNAKÇA.....	245

KAYNAKÇA

AÇIKGÖZ, Namık, “Riyâzî’nin Eserlerinde Klâsik Sanatlar”, Türk Dünyası Araştırmaları, Ağustos 1987, s. 221-235.

AKPINAR, Yavuz, “Nizami İlyas”, Türk Dili Edebiyatı Ansiklopedisi (TDEA), c. VII, İstanbul 1990, s. 70-73.

ALİOĞLU, Suada, Üsküp Filoloji Fakültesi, Bitirme Ödevi, Danışman, Doç. Dr. Fadıl HOCA, 2012.

ARSLAN, Mehmet, “Nedim Divanında Mûsikî”, Osmanlı Edebiyat-Tarih-Kültür Makaleleri, Kitabevi Yay., İstanbul 2000, s. 43-86.

BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı, Türklerde Yazı Sanatı, K.B. Yay., Ankara 1993, 143 s.

BEKTAŞ, Sümeyra, Üsküp Filoloji Fakültesi, Bitirme Ödevi, Danışman, Doç. Dr. Fadıl HOCA, 2013.

BİN ARK, İsmet, Eski Kitapçılık Sanatlarımız, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1975, 162 s.

CANIM, Rıdvan, Türk Edebiyatında Sâkînâmeler ve İşretnâme, Akçağ Yay., Ankara 1998.

CANIM, Rıdvan, Latifi Tezkiretü’ş-Şuarâ ve Tabsıratü’n-Nuzamâ (İnceleme-Metin), AKM Yay., Ankara 2000.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1969): “Taşlıcalı Dukakinzâde Yahyâ Bey’in İstanbul Şhregîzi”, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, XVII (Ağustos).

ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1974): “Hayretî’nin Belgrad Şhregîzi”, Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, 2-3.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1976): “Hayretî’nin Yenice Şhregîzi”, Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, IV-V.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmet – Tanyeri, M. Ali, Üsküplü İshak Çelebi’nin Divanı (Tenkidli Basım), İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Yay., 1990.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmet – Tanyeri, Mehmet Ali, Üsküplü İshak Çelebi, Divan, MSÜ Fen-Ed. Fak. Yay., İstanbul 1989.

ÇELTİK, Halil (1999): “Rumeli Şairlerinde Reel Sevgili ve Âşık Tipi”, Gazi Eğitim Fak. Dergisi, Dr. Himmet Biray Özel Sayısı.

ÇELTİK, Halil (2000): “Rumeli Şairlerinde Yöresel Kültür”, Bilig, 14 (Yaz).

ÇELTİK, Halil (2004): Divan Sahibi Rumeli Şairlerinin Şiir Dünyası, Gazi Ü., SBE, Doktora Tezi, Ankara.

ÇELTİK, Halil (2006): “Rumeli Şairlerinde İntihal ve Tevârüd”, Hece, 107 (Kasım 2005).

ÇELTİK, Halil (2007): “Rumeli Şairlerinde Rumeli Coğrafyası”, ICANAS, Ankara.

ÇELTİK, Halil, Divan Sahibi Rumeli Şairlerinin Şiir Dünyası, MEB Yay., Ankara 2008.

ÇELEBİOĞLU, Amil, “Fuzûlî'nin Şiirlerinde Ney”, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları, MEB Yay., İstanbul 1998, s. 566.

DERMAN, M. Uğur, “Hat”, İslam Ansiklopedisi, TDV Yay., C. 16, İstanbul 1997, s. 427-437.

DEVELLİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitabevi, Ankara 1988.

DOĞAN, Muhammet Nur, Fuzûlî'nin Poetikası, Kitabevi Yay., İstanbul 1997.

ELMALI, Hüseyin, “Hassan b. Sabit”, DİA, C. 16, İstanbul 1997, s. 399-402.

EMİNİ, Sadiye, Üsküp Filoloji Fakültesi, Bitirme Ödevi, Danışman, Doç. Dr. Fadıl HOCA, 2011.

ERDEMİR, Avni, Anadolu Sahası Musikişinas Divan Şairleri, Ankara 1999.

ERDEM, Sadık, “İshak Çelebi'nin Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri”, Türk Dünyası Araştırma Dergisi, Ankara, Ağustos 1994.

ERGUN, Sadettin Nüzhet (1941): “Divan Edebiyatında Hece Vezni”, Çınaraltı, 5.

FARAOQHÎ, Suraiya (1998): Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam, Çev. Elif Kılıç, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul.

GÖKBİLGİN, M. Tayyib (1956): “Kanunî Devri Başlarında Rumeli Eyaleti”, TTK Belleten, XX/78.

HAYÂLÎ (1945): Ali Nihat Tarlan, Hayâlî Divanı, İstanbul Ü. EF.

HAYRETÎ (1981): Hayretî Divanı, Haz. Çavuşoğlu – Tanyeri, İstanbul Ü. EF.

HOCA FADIL, “İshak Çelebi’nin Şairlik Özellikleri”, Balkanlarda Türk Kültür Mirası I-II, Uluslararası Vizyon Üniversitesi Yayınları., 2023-2024.

İNALCIK, Halil (1964): “Rumeli”, İA, C. IX.

İNCİCİYAN, P. L. – Andreasyan, H. D. (1974): “Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyası”, Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi.

İSEN, Mustafa (1988): “Usûlî’nin Yenice Şehrengîzi”, Mehmet Kaplan İçin, Ankara.

İSEN, Mustafa (1997): “Balkanlar’da Osmanlı Dönemi Türk Edebiyatı”, Antoloji 7, Ankara.

İSEN, Mustafa (1997a): “Balkanlar’da Türk Edebiyatı”, Ötelerden Bir Ses, Ankara.

İSEN, Mustafa (1997b): “Divanlarda Heceyle Şiirler”, Ötelerden Bir Ses, Ankara.

İSEN, Mustafa (1997c): “Priştine ve Divan Şairleri”, Ötelerden Bir Ses, Ankara.

İSEN, Mustafa (1997d): “Üsküp ve Üsküplü Şairler”, Ötelerden Bir Ses, Ankara.

İSEN, Mustafa (1997e): “Osmanlı Kültür Coğrafyasına Bakış”, Ötelerden Bir Ses, Ankara.

İSEN, Mustafa (1998): “Akıncılığın Katkıları”, Türkiye Günlüğü, 49.

İSEN, Mustafa, *Ötelerden Bir Ses*, Akçağ Yay., Ankara 1997.

İSEN, Mustafa – Hamit Bilen Burmaoğlu (1988): “Bursa Şehrengizi”, *Türklük Araştırmaları*, 3.

İSEN, Mustafa – Macit, Horata – Kılıç, Aksoyak, *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara 2003.

İSHÂK (1990): *Üsküplü İshâk Çelebi Divanı*, Haz. Çavuşoğlu – Tanyeri, MSÜ, İstanbul.

KALPAKLI, Mehmet (1991): *Divan Şiirinde Bilgisayar Kullanımı*, İstanbul Ü. SBE, Doktora Tezi.

KILIÇ, Filiz (1999): “Tuna Kasidesi'nin Düşündürdükleri”, *Türk Kültürü*, 441.

KILIÇ, Filiz, XVII. Yüzyıl Tezkirelerinde Şair ve Eser Üzerine Değerlendirmeler, Akçağ Yay., Ankara 1998.

KINALIZÂDE Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şuara*, Haz. İ. Kutluk, TTK, Ankara 1989.

KIRKKILIÇ, Ahmet (1994): “Edirne Şehrengizleri”, *Yedi İklim*, VI/47.

KOLCU, Hasan (1990): “Divan Şairlerinin Hece Veznine Tavırları”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 69.

KOLCU, Hasan (1993): *Türk Edebiyatında Hece-Aruz Tartışmaları*, Ankara.

KURNAZ, Cemâl, *Osmanlı Şair Okulu*, Birleşik Yay., Ankara 2007.

MENGİ, Mine, *Divan Şiiri Yazıları*, Akçağ Yay., Ankara 2000.

MELAN, Gülasfiye, *Üsküp Filoloji Fakültesi, Bitirme Ödevi*, Danışman, Doç. Dr. Fadıl HOCA, 2011.

MORİNA, İrfan, *Priştineli Mesihi Hayatı ve Edbi Kişiliği*, Priştine, 1987.

Mütercim Âsim Efendi, *Burhân-ı Katı*, Haz. Öztürk – Örs, TDK Yay., Ankara 2000.

ONAY, Ahmet Talât, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı, Haz. Kurnaz, Akçağ Yay., Ankara 2000.

ONAY, Ahmet Talât, Mazmunlar, TDV Yay., 1992.

ÖZBARAN, Salih (2004): Bir Osmanlı Kimliği, Kitap Yay., İstanbul.

PAR, Arif Hikmet, Ansiklopedik Osmanlıca-Türkçe Sözlük, Serhat Yay., 1984.

PARMAKSIZOĞLU, İsmet (1953): “Üsküplü İshak Çelebi ve Selim-nâmesi”, Tarih Dergisi, 5-6.

PARMAKSIZOĞLU, İsmet (1978): “Rumeli”, Türk Ansiklopedisi, XXVII.

PALA, İskender, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, L&M Yay., İstanbul 2003.

PITCHER, Donald Edgar (1999): Osmanlı İmparatorluğunun Tarihsel Coğrafyası, Yapı Kredi Yay.

REND A, Günsel, Osmanlı Minyatür Sanatı, Promete, 2001.

SÂBİT (1991): Bosnalı Sâbit Divanı, Haz. Karacan, Sivas.

SAVAŞ, Hamdi, “Kılıççı-zâde İshak Çelebi”, DİA, C. XXII, İstanbul 2000.

SEYFULLAH, Melek, Üsküp Filoloji Fakültesi, Bitirme Ödevi, Danışman, Doç. Dr. Fadıl HOCA, 2013.

SERİN, Muhittin, Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar, Kubbealtı, 1999.

SİLAY, Kemal, “Şiir ve Musiki”, Türk Edebiyatı Tarihi, C. I, İstanbul 2006.

Sultan Ahmed, Divanının Tahlili, Akçağ Yay., 2000.

TDEA (1977–1990): Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yay.

TULUM, Mertol – Tanyeri, M. Ali (1977): Nev’î Divanı, İstanbul Ü. EF.

TANYERİ, Mehmet Ali, Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler, Akçağ Yay., Ankara 1999.

ÜSKÜPLÜ İSHAK ÇELEBİ, Divan, Haz. Çavuşoğlu – Tanyeri, İstanbul 1989.

USÛLÎ (1990): Usûlî Divanı, Haz. Mustafa İsen, Akçağ Yay., Ankara.

VASFÎ (1980): Divan (Tenkitli Basım), Haz. Çavuşoğlu, İstanbul Ü.

YAKUP, Hanife (2000): Üsküplü Divan Şairleri, Gazi Ü., YL Tezi.

YILDIRIM, Ali, İshak Çelebi – Hayatı, Eserleri..., Fırat Ün., YL Tezi, 1991.

YİĞİTBAŞ, Sadık, Mûsikî ile Tedavi, Yelken Matbaası, İstanbul 1972.